

EDUCATIONE

Dijital Çağda Büyüme, İlkokul Çocuklarının Verileri ve Çevrimiçi Gizliliğe Dair Ebeveynlerin Algıları

Growing Up in the Digital Age, Primary School Children's Data and Parents' Perceptions of Online Privacy

Yazar Bilgisi/ Author Information

Begüm CECO

● Sorumlu Yazar, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İstanbul / Türkiye, begum.ceco@stu.fsm.edu.tr

Nihan TURHAN

● Dr. Öğr. Üyesi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İstanbul / Türkiye, nsolpuk@fsm.edu.tr

Makale Bilgisi/ Article Info

Makale Türü/ Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi/ Received : 29.11.23
Kabul Tarihi /Accepted : 24.05.24
Yayın Tarihi/Published : 01.06.24

Atıf / Cite

Ceco, B. ve Turhan, N. (2024). Dijital çağda büyüme, ilkokul çocuklarının verileri ve çevrimiçi gizliliğe dair ebeveynlerin algıları. *EDUCATIONE*, 3(1), 33-60.

Özet

Teknolojinin her geçen gün insan hayatında daha çok yer kaplamasıyla birlikte onların hayatlarında olumlu olmakla beraber olumsuz değişimlere de neden olduğu bilinmektedir. Araştırmanın amacı, ebeveynlerin ilkokul çocuklarının dijital dünyadaki verileri ve çevrimiçi gizliliklerini, mahremiyetlerini koruma yönündeki müdahale biçimlerine dair algılarının incelenmesidir. Bu araştırma nitel araştırma yöntemi ile durum deseni kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuş kullanılmıştır. Araştırma grubunu kolay ulaşılabilir örnekleme tekniği kullanılarak İstanbul ilindeki devlet okullarında öğrenime devam etmekte olan ilkokul öğrencilerin velileri oluşturmaktadır. Araştırmada 28 veliyle görüşme yapılmasından elde edilen veriler deşifresinden oluşmuştur. Araştırmaya katılan ilkokul velilerinin çocuklarının sınıflara göre dağılımı 1. Sınıftan 7 veli, 2. Sınıf 6 veli, 3. Sınıf 7 veli ve 4. Sınıftan 8 veli olarak belirlenmiştir. Araştırmanın verilerinin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Görüşme sorularından elde edilen veriler bağlamında kod, kategori ve temalar oluşturulmuştur. Bu araştırmada ebeveynlerin bakış açısından, ilkokul çocukların cinsiyete göre dijital dünyadaki mahremiyetlerini korumaya yönelik sınırlar üzerine ailenin bilgisi ve farkındalığının olması gerektiği ortaya çıkmıştır. Ebeveynlerin ilkokul çocuklarının yaşlarına göre dijital dünyadaki mahremiyetlerini koruma yönündeki müdahale biçimlerine dair algıları ise yaşla doğru orantılı farkındalık ve yaşa göre eşit müdahale olduğu belirlenmiştir. Ebeveynler, ilkokul çocukların yeni teknolojiler ve sosyal medya araçlarının kullanımında mahremiyetlerini koruma yönündeki müdahale yöntemine ilişkin ise kontrollü kullanım olarak vurgulanmıştır. Sonuç olarak çocukların çevrimiçi gizliliğini korumak konusunda ebeveynlerin olası risklerin farkında olduklarına ve dijital dünyanın günümüzde önemli bir yeri olduğunun ancak bu risklere karşı müdahale ve kontrollü kullanımın gerekliliği açığa çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Dijital Ebeveynlik, Dijital Çağ, Sosyal Medya, İlkokul Çocukları, Çevrimiçi Gizlilikleri*

Abstract

It is known that as technology takes up more and more space in people's lives every day, it causes positive as well as negative changes in their lives. The research aims to examine the perceptions of parents about their primary school children's perceptions of the ways of intervention to protect their children's data and online privacy and confidentiality in the digital world. This research utilized a qualitative research method and a case study design. A semi-structured interview form was created and used as a data collection tool. The research group consists of the parents of primary school students who continue their education in public schools in Istanbul by using the convenience sampling technique. The data obtained from interviews with 28 parents were transcribed. The distribution of the children of the primary school parents participating in the study according to the grades was determined as 7 parents from the 1st grade, 6 parents from the 2nd grade, 7 parents from the 3rd grade, and 8 parents from the 4th grade. Content analysis was used to analyze the data. Codes, categories, and themes were created in the context of the data obtained from the interview questions. In this study, from the perspective of the parents, it was revealed that the family should have knowledge and awareness about the limits to protect the privacy of primary school children in the digital world according to gender. Parents' perceptions of the ways of intervention to protect the privacy of primary school children in the digital world according to their ages were determined to be aware in direct proportion to age and equal intervention according to age. Parents emphasized controlled use as the intervention method to protect the privacy of primary school children in the use of new technologies and social media tools. As a result, it was revealed that parents are aware of the possible risks

---

in protecting children's online privacy and that the digital world has an important place today, but the necessity of intervention and controlled use against these risks was revealed.

Keywords: Digital Parenting, Digital Age, Social Media, Primary School Children, Online Privacy

---

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Children need to be very careful not to be harmed by social media and to use them consciously. Parents' general attitudes towards children can also affect their children's use of social media. With the use of social media, many harmful and harmless resources have become accessible to children. While they are very useful for development and education in case of beneficial use, social media resources can cause irreparable harm to children exposed to and affected by resources with harmful content (Okumuş, 2018). Children can be easily deceived in a digital environment where even adults can be deceived and blackmailed. It is necessary to be careful against the dangers awaiting children (Özdemir, 2020). Cyberbullying as a type of bullying is different from traditional bullying. Because the person who bullies in the digital environment has qualities such as keeping himself/herself hidden and not having a place and time. These people can bully the targeted individuals by disturbing them, making lies about them, sending disturbing messages, and harassing them. Looking at the literature, in a study conducted with primary school students in Turkey, the rate of children exposed to cyberbullying was found to be 27% (Arslan et al., 2012). With the increase in technology and social media use, individuals' lives have turned into digital lives. With the digitalization of our lives, a new concept has emerged: Digital native. Those born and raised in Europe after 1980 and Turkey after 1991 are called digital natives (Özdemir, 2020). Many things have changed in our lives with digitalization. One of these is the concept of privacy. The private sphere refers to the area where people can think and act freely, be on their own, determine the time, place, and situations of their communication with others, and the rights that can be used in this area (Yüksel, 2003). Finally, during the 2023 Kahramanmaraş earthquake in Turkey, many videos of children were shared on social media. In these posts, the visuals contain information about the difficult conditions and their lives after the disaster. This information has been shared in large numbers by many people and individuals through social media, and it has increased rapidly, primarily for help and information purposes. However, it is essential to be sensitive to this unusual situation and to be especially careful to protect children's privacy online. These posts are important because they provide essential support but are also a sensitive issue for children in their later years. At a later age, children may experience discomfort regarding their privacy due to sharing information about themselves and their families. To protect children from the harms of social media, there are particular principles for children in the ethical rules of the journalism profession. According to the Turkish Journalists Association (TGC) Declaration of Rights and Responsibilities of Journalists in Turkey, in cases that may affect the personality and behavior of a child, a journalist should not interview or videotape a child without the permission of a family elder or someone else responsible for the child. The media's coverage

of earthquake survivor children may have negative effects on their future lives in developmental, psychological, and social areas. Sharing photographs of infancy and childhood in virtual environments can negatively affect children's psychological state. Since these shares do not have the permission of the children and belong to the period when primary school children are not old enough to think about the situation consciously, and the shares are open to everyone, it causes dangers that will put themselves and their families in a difficult situation in their future lives (Duygulu, 2019). In this context, it was aimed to find out what kind of effect digital parenting has on their children, how much they can reflect this parenting role to their children, their perceptions of privacy, what kind of attitudes they exhibit to protect their children's online privacy in the social media environment, and how conscious they are about the subject.

Sub-objectives

1. From parents' perspectives, what are primary school children's limits to protecting their privacy in the digital world by gender?
2. What are parents' perceptions of the forms of intervention to protect primary school children's privacy in the digital world by age?
3. How do parents decide when elementary school children should have a form of intervention to protect their privacy in the use of new technologies and social media tools?

Method

The study used the case study model to examine the perception of online privacy associated with digital parenting and children's social media use. One of the qualitative research methods, case study, is a research method that aims to explore and analyze the inner aspect or social part in depth by examining a single case. In this study, the case study of "perception of children's data and online privacy" of parents whose children attend primary school was tried to be examined in depth.

The study group consists of parents whose children attend primary school. The non-random sampling technique, convenience sampling, or convenience sampling, is based on fully available items, quickly accessible and easy (Kılıç, 2013). Using the convenience sampling technique, the parents of students attending public schools in Istanbul were reached. A total of 28 parents were interviewed: 7 parents from Grade 1, 6 parents from Grade 2, 7 parents from Grade 3, and 8 parents from Grade 4.

A semi-structured interview form consisting of approximately 9 questions was developed as a data collection tool. The most important opportunity that the semi-structured interview technique provides to the researcher is that it reveals more systematic and comparable information as it continues depending on the interview protocol prepared before the interview (Yıldırım & Şimşek, 2005). Face-to-

face and Zoom interviews were conducted with the parents of primary school students. The data obtained from the interviews were audio-recorded and digitally recorded on the computer.

An item pool was first created to develop the semi-structured interview form. Then, the items were organized according to the opinions of field experts. The open-ended questions developed for the semi-structured interview form were evaluated by three different guidance and psychological counseling experts and evaluated by a measurement and evaluation expert. Necessary adjustments were made to the items according to the opinions of the experts.

Then, a pilot study was conducted on the developed interview questions. The data obtained from the pilot study were analyzed, and the interview questions were revised according to the pilot study data. It was decided that there were no new items that needed to be added or removed, and the form containing the necessary interview questions was developed, and the final semi-structured interview form questions emerged.

In line with the objectives of the study, content analysis was conducted using the data collected from the semi-structured interview form. Content analysis is a research technique in which plausible explanations are extracted from the text as a result of a series of processes. These explanations are related to the message itself, the sender of the message, and the receiver of the message (Weber, 1989).

Codes, categories, and themes were created in the context of the interview questions. The answers given by each participant in the study to 9 questions were transcribed. Based on the answers given to the questions, similar answers were given the same codes. Categories were created with codes that were related to each other. The categories created based on the sub-objectives of the research were grouped under themes.

Findings

This research aims to examine parents' perceptions of the ways of intervention in the digital world to protect the privacy of primary school children's data and online privacy. Within the scope of this purpose, three different themes emerged in the research. These themes were developed on awareness of online privacy, age-related limitations, and the use of new technology and social media tools.

It was observed that there were different opinions about awareness of online privacy according to parental attitudes. The fact that the majority of the participants have a high awareness of online privacy emphasizes that this is a situation that is frequently encountered in daily life and that it is an issue that needs attention. In addition, one of the views frequently emphasized by the participants in sharing in the digital world and online privacy is that it is important to have limitations according to age. The

second theme in this study was determined as limitations according to age. The most frequently repeated code in determining this theme was determined awareness in proportion to age. In this theme, the code of equal intervention according to age was also observed as one of the frequently repeated codes.

Due to the frequent exposure to the digital world derived from this situation, it has become necessary to gain awareness according to age. It was emphasized that awareness of online privacy is formed in direct proportion to age. In addition, it was observed that one of the codes frequently emphasized by the participants was equal intervention according to age. The increase in awareness in the digital world has enabled the intervention to become controlled.

Accordingly, determining and observing the limitations according to age was emphasized more in making equal interventions according to age. Since the digital world has an important place in daily life, it is an important element that should be in life to protect it from harmful effects and to benefit from its different aspects. Online privacy, age, new technologies, and social media tools stand out in the digital world. The third theme of the study was new technologies and social media tools in the digital world. Two different categories were identified: digital tools and social media tools. The codes in this theme were different codes such as digital tool diversity, inadequate digital world, Instagram, YouTube, and game control usage.

Parents support technological tools and social media tools that support children's development and progress. The most prominent technological tools are phones and television. In social media and application control, YouTube and game control stand out.

The importance of controlled use was emphasized, and the importance of taking this into account was explained. It was emphasized that children should know these social media tools because they have an important place in daily life, but they should be used in a controlled manner.

In summary, from the perspective of the parents in this study, it was revealed that the family should have knowledge and awareness about the limits to protect the privacy of primary school children in the digital world according to gender. Parents' perceptions of the ways of intervention to protect primary school children's privacy in the digital world according to their ages were determined as awareness proportional to age and equal intervention according to age. Parents emphasized controlled use as the intervention method to protect the privacy of primary school children in the use of new technologies and social media tools.

Discussion

As we have come of age with the digitalization of our lives, this has brought many problems and challenges in its wake. Those most exposed to these problems have been parents whose children have grown up in the digital age. Parents try to protect their children from possible negative situations in many ways because their children have been in digital environments from a very young age. The most frequently mentioned situation in this regard is the ease of access to people and content that they do not want their children to encounter. Although parents accept the place of technology in our daily lives, they believe that they need to be careful and preventive to protect their children from the harms of the digital world. At the same time, although some parents thought that their children's knowledge and awareness of their privacy was weak or non-existent, the majority argued that their children were aware of the possible risks to their privacy posed by the digital world.

Since children have greater access to and ability to use different information sources than their parents, parents need to inform and protect their children about the risks of the digital world (Çalapkulu & Alp, 2020). Although children are aware of these risks, parents' attitudes and behaviors are also important in this regard. Parents' perception of online privacy and data determines the child's place and safety in the digital world.

Although the majority of parents said that they become more aware of their children's privacy as they get older, they also stated that they intervene equally with all of them, regardless of their age. Children's immature minds are vulnerable to the negative effects of social media. This situation makes them the target of abusers (Bostancı, 2019). Parents who intervened equally with all children regardless of their age saw digitalization as a part of life and often emphasized the necessity of using control.

With the growth and development of the digital world every day, new technologies and tools are emerging. New media has changed individuals' understanding and boundaries of privacy (Çalapkulu & Alp, 2020). Within the scope of controlled use, parents intervene with their children to meet their children's curiosity about new technologies and tools.

As a result, the digital world is taking place in every aspect of our lives day by day. To benefit from the positive aspects of this situation while being protected from the risks, first, the privacy area of the child and then the family's area should be recognized and protected, and the digital world should neither be ignored nor completely put at the center of our lives. This world, which children will encounter frequently in their lives, should first be well known and parents should protect their children in a controlled manner against possible risks.

Within the scope of this subject, awareness should be raised among parents about recognizing the digital world, being aware of its possible risks, and learning what to do before and after these risky situations. The concept of digital parenting should be introduced within the scope of various conferences, parent academies, and meetings. Within this concept, some precautions and controls that can be taken by parents should be taught. For example, various measures can be taken, such as using parental-controlled applications, preferring child-specific platforms such as YouTube Kids, and requesting application administrators to delete their data within the deletion of installed applications.

GİRİŞ

Teknoloji ve sosyal medya, günümüzde hayatımızın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Bu iki unsur, birbiriyle yakından ilişkili ve birbirini şekillendirmektedir. Teknolojinin gelişmesi, sosyal medyanın ortaya çıkmasını ve yaygınlaşmasını sağlarken dijital bir çağ oluşturmıştır. Sosyal medya, teknolojinin sağladığı olanaklar sayesinde, insanlar arasındaki iletişimi ve etkileşimi kolaylaştırmaktadır. Teknolojinin ve sosyal medyanın bireyin hayatında yer edinmeye başlaması ile özellikle çocuklar teknolojinin eğitim ve eğlence yönlerinden yararlanırken, dijital medya yüzünden maruz kalınan risklerden korunmaları önemli bir sorun olarak gündeme gelmektedir (Hamer, Stamatakis & Mistras, 2009). Erken yaşlardan itibaren sosyal medya ile tanışan çocuklar, özellikle çevrim içi erişim fırsatı sağlayan sosyal medya ile nefret söylemi, şiddet ve içeriğe gömülü ticari pazarlama mesajları, pornografi gibi içerik riskleri ile; kişisel verilerin kötüye kullanımı, ideolojik beyin yıkama, hakaret, istismar gibi ilişki riskleri ile; kendilerinin veya mağduru oldukları siber suçlar, kumar, siber zorbalık gibi risklere maruz kalabilmektedirler (Livingstone & Haddon, 2009). Bunun haricinde telefonlara, tabletlere indirilen uygulamalara her ne kadar özen gösterilse de bazı kötü amaçlı uygulamalar kişisel verileri kullanmak için dikkat edilmeden onaylanan uygulama izinlerini kullanırlar. İçeriği iyi anlaşılmadan verilen bu izinler uygulama silinse dahi büyük tehdit oluşturabilmektedir. Çünkü uygulama silinse bile “bu uygulamayı kullanıcıyı gösterme” komutu çalışır (Özdemir, 2020). Biz her ne kadar uygulamaya sildiğimiz zannetsek de arka planda çalışır haldedir.

Denetim mekanizmalarının, geleneksel yayıncılık pratiklerine oranla daha az olduğu dijital alanlarda çocuklar boş vakitlerini değerlendirirken, şiddet eylemlerini izleme veya eyleme katılma riski ile karşı karşıya kalmaktadırlar (Söğütöler & Başer, 2023). Sosyal medya kullanımı ile zararlı zararsız pek çok kaynak çocukların ulaşımına açık hale gelmektedir. Yararlı kullanımları halinde gelişim ve eğitim için çocuklar üzerinde çok faydalı yönleri bulunan bir kaynaktır. Ancak zararlı içerikli kaynaklara maruz kalarak etkilenen çocuklar için ise sosyal medya kaynakları telafisi olmayan zararlar verebilmektedir (Okumuş, 2018). Yetişkinlerin dahi kandırılıp şantaja uğradığı dijital ortamda çocuklar kolaylıkla kandırılabilir. Çocukları bekleyen tehlikelere karşı dikkatli olunması gerekmektedir (Özdemir, 2020). Karşılaşılabilecek diğer risk faktörü de siber zorbalıktır. Zorbalık çeşidi olarak siber zorbalık geleneksel zorbalıktan daha farklıdır. Çünkü dijital ortamda zorbalık yapan kişinin kendini gizli tutması, yeri ve zamanı olmaması gibi nitelikleri vardır. Bu kişiler hedef aldıkları bireyi rahatsız etmek, hakkında yalanlamalar yapmak, rahatsız edici mesajlar göndermek, taciz etmek gibi zorbalığa uğratabilirler. Literatüre bakıldığında, ülkemizde ilkokul öğrencileri ile yapılan çalışmada siber zorbalığa maruz kalan çocukların oranını %27 olarak bulunmuştur (Arslan ve diğerleri, 2012). Ergenler ile yapılan başka bir çalışmada ise ergenlerin %6,9'unun siber zorba, %8,7'sinin siber mağdur, %16,9'unun ne siber zorba ne de siber mağdur, %67,5'inin hem siber zorba hem de siber mağdur olduğu bulunmuştur (Eroğlu ve diğerleri, 2015).

Teknoloji ve sosyal medya kullanımlarının artmasıyla bireylerin yaşamlarının da dijital yaşama dönüştüğü söz konusudur. Hayatımızın dijitalleşmesiyle birlikte yeni kavramlar ortaya çıkmıştır: Dijital yerli. Avrupa'da 1980 Türkiye'de 1991'den sonra internet koşullarında doğup büyüyenler dijital yerli olarak anılmaktadır (Özdemir, 2020). Dijital yerliler doğduklarından itibaren sanal ortamla bir bağdaşım içerisinde ve dijital araçlar yaşantılarının bir parçası olmuştur. Günümüzün ilkokul çağındaki çocuklar bu kavramla birebir uyum sağlamamaktadır. Çünkü onlar dijital dünyayı, interneti ihtiyaç olarak değil gündelik hayatlarının bir parçası olarak görmektedirler. 2000'li

yıllarda dünyaya gelen kuşak için günlük yaşamın ayrılmaz bir parçası olan dijital teknolojilerin yaygınlaşmasıyla diğer kuşaklar için de yaşamlarına kolaylık sağlayan yönleri sebebiyle vazgeçilmez hale gelmiştir (Yiğitbaşı & Çelik, 2023). Bu şekilde dijital dünyanın çocukların hayatlarında yer edinmesiyle giderek onları sosyal yaşantılarından koparmaktadır. Eskiden arkadaşlarıyla oyuncaklarıyla oynayan çocukların günümüzde tek arkadaşı dokunmatik ekranlar olmuştur.

Dijitalleşmeyle birlikte hayatımızda pek çok şey değişmiştir. Bunlardan biri de mahremiyet kavramıdır. Mahrem alan; kişilerin özgürce düşünebildikleri ve hareket edebildikleri, kendi başlarına olabildikleri, başkalarıyla kuracakları iletişimin zamanını, yerini ve durumlarını kendisinin belirleyebildiği alanı ve bu alana ait kullanılabilen hakları ifade etmektedir (Yüksel, 2003). Günümüzde ise bu alan ve bilgileri dijital ortamlarda paylaşım saklandığı, bireyin çevrimiçi gizliliğe zarar verdiği, kişinin mahremiyet algısına karşı olan tutumunun ve alanının değiştiği görülmektedir. Bu da şöyle bir soruyu açığa çıkarmaktadır: Herkese açık olan mahrem midir? Bunun nedeni dijitalleşen hayatımızla birlikte hiçbir alanımızda yalnız kalmayıp yanımızda hep bir ikinci kişinin, cep telefonlarımızın var olmasıdır (Özdemir, 2020).

Bu konuda önemli bir kavram olan dijital ebeveynlik kavramı, ebeveynlerin dijital teknolojilerin çocukları açısından risk ve fırsatlardan haberdar olması, çocukların sorunlu kullanımını bilen, çocuklarını sosyal dünyada denetim altında tutabilen ve olumlu rol model olabilen ebeveynlik rolüdür. Anne-babaların dijital ebeveynlik rollerine, çocukların internette ulaşımına ışık tutmanın mühim olduğu ve dijital ebeveynlik kalıpları, sebepleri ve neticelerine ilişkin yeterince bilimsel çalışma olmadığı vurgulanmaktadır (Huang ve diğerleri, 2018). Sosyal medya araçlarından çocukların zarar görmemeleri ve bilinçli bir şekilde kullanım sağlamaları için çok itinalı olunması gerekmektedir. Ebeveynlerin çocuklara karşı sergiledikleri genel tutumları çocuklarının sosyal medya kullanımını da etkileyebilmektedir. Bununla

birlikte değişen, gelişen ebeveynlik kavramının dijital okuryazarlık, farkındalık, kontrol, yetkinlik gibi pek çok yeni becerileri kapsamı gerekmektedir. Dijital okuryazarlık ile farkındalık sahibi olan ebeveynler bu alanlarda gelişebilecek olası risk ve durumların farkında olup doğru kararlar verebilmektedirler. Böylece çocukların sanal ortamda güvenli, bilinçli ve etkili bir biçimde kullanmalarını sağlamaktadırlar. Kontrol edebilme becerisi dijital dünya ile oluşan etkileşimi dengeli ve sağlıklı hale getirirken, yetkinlik becerisi ile gelişimi destekleyen, üretken, eleştirebilen, girişimci tutumların oluşmasına yarar sağlamaktadır.

Ebeveynlerin akranlarına çocuklarıyla ilgili görselleri göstermek için kullandığı sonucuna varılmıştır (Balley & Coll, 2017). Farklı araştırmalarda, ebeveynlerin ailenin değerlerini ve ahlakını ilham kaynağı olarak görüp, bu değerler ışığında aile ve çocuklarıyla ilgili görselleri paylaşıldığı belirtilmiştir (Girsh, 2014; Jorge & Farrugia, 2017). Diğer bir araştırmada ise özellikle gençlerin çevrimiçi etkileşim yoluyla ortaya çıkan akran kültürüne bağlılığı, aile içindeki uzaklaşma sürecine etkisi olduğu ortaya çıkmıştır (Kaare ve diğerleri, 2007). Bu alanda yayınlanan farklı bir araştırmada ise çocukluk çağında değil ancak olgunlaşan çocuklarda durum farklılaştığını ve diğer insanların mahremiyetlerine nasıl saygı duyduğuna giderek daha fazla önem verdiklerini ifade etmiştir. Fakat, ebeveynlerin çocukluk çağında çevrimiçi olarak çocukların kişisel yaşamlarıyla ilgili rahatsız edici ayrıntıları paylaştığını ortaya çıkarmıştır (Lupton & Williamson, 2017).

Son olarak Türkiye’de yaşana 2023 Kahramanmaraş depreminde çocukların sosyal medyada videoları çok sayıda paylaşılmıştır. Bu paylaşımlarda görseller yaşanan afetten sonraki zor şartları ve yaşamları hakkında bilgileri içermektedir. Bu bilgiler yardım ve bilgi amaçlı olması nedeniyle sosyal medyada pek çok farklı kişiler tarafından paylaşımları hızla artmıştır. Ancak olağandışı bu konuda hassas olunması ve özellikle çocukların kendi çevrimiçi gizliliklerini koruma yönünde dikkat edilmesi önem taşıyan bir unsurdur. Bu paylaşımlar önemli bir destek sağlamakta olduğu için

önem taşımakta, fakat çocukların ileriki yaşları için de hassas bir konudur. Çocuklar ileriki yaşlarda kendisi ve ailesiyle ilgili paylaşımın nedeniyle mahremiyetine ilişkin rahatsızlıklar yaşayabilir.

Çocukların, sosyal medyanın zararlarından korunmak için gazetecilik mesleğinin etik kurallarında çocuklara yönelik özel ilkeler, kodlar mevcuttur. Bu etik kodlar gazetecilik etik kodları gazetecilik meslek örgütleri, medya kuruluşları ve uluslararası kuruluşların etik kodları olarak üç gruptan oluşmaktadır (Karataş,2022). Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (TGC) Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'ne göre; çocuğun kişiliğini ve davranışlarını etkileyebilecek durumlarda, gazeteci, bir aile büyüğünün veya çocuktan sorumlu bir başkasının izni olmaksızın çocukla röportaj yapmamalı veya görüntüsünü almaya çalışmamalıdır. Medyanın, depremde çocuklarla ilgili yapmış oldukları paylaşımlar sebebiyle onların gelecekteki yaşamlarında gelişimsel, psikolojik ve sosyal alanlarda olumsuz etkiler meydana getirebilir.

Dijital dünyayla çok erken tanışan çocukların mahremiyet, özsaygı, kişilik gelişimi, narsizm gibi ifadeler önemli problemler oluşturmaktadır (Yiğitbaşı & Çelik, 2023). Bebeklik ve çocukluk dönemlerine ait fotoğraflarını sanal ortamlarda paylaşılması çocukların psikolojik durumunu olumsuz olarak etkileyebilir. Yapılan bu paylaşımların, öncelikle çocukların izni olmadığı ve daha ilkokul çağındaki çocukların durumu bilinçli şekilde düşünebilecek gelişim döneminde olmadıkları bilinmektedir. Paylaşımların herkese açık olması gelecekteki yaşamlarında kendilerini ve ailelerini zor duruma düşürecek tehlikelere neden olmaktadır (Duygulu, 2019).

Gelişen ve gündün güne hayatımızın her alanında yer edinen teknoloji ve sosyal medyanın özellikle ilkokul çağındaki çocukların hayatlarındaki yerini ve etkilerini anlayabilmek için Mihail Bahtin tarafından geliştirilen karnavalesk kuramından yararlanılmıştır. Karnaval insanlar tarafından eğlenilen bir şov değildir; hepsi içinde yaşar, onda yer alır ve karnaval hepsini kucaklar (Bahtin, 2005). Karnaval kavramı,

tarih boyunca insanlığın günlük yaşamının kurallarını ve kısıtlamalarını geçici olarak ortadan kaldırarak, özgürce bulunabildikleri ortamdır. Karnavalesk kuram, toplum düzeninden kurtulup özgürce var olabilmeyi esas alır. Dijital dünya karnavalesk ile ilişkilidir. Sosyal medya, insanların geleneksel normlarını bir kenara bırakarak kendilerini özgürce ifade edebildikleri bir platformdur. Bu durum, sosyal medyada bir çeşit dijital karnaval ortamı oluşturmaktadır (Liu & Lu, 2020). Oluşan bu ortamın özellikleri dijital dünyanın mahremiyet anlayışının belirgin olmamasıyla nedeniyle sorunlar oluşturabilmektedir. Başta çocuklar ve yetişkinler olmak üzere her yaşta insanın bu sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedir.

Bu bağlamda dijital ebeveynliğin, sosyal medya ortamında çocuklarının çevrimiçi gizliliklerini korumak için ne tür tutumlar sergilediklerini, çocukları üzerinde ne türlü bir etkisi olduğuna, bu ebeveynlik rolünün çocuklarına ne kadar yansıtıldıklarını ve kendilerinin, konu hakkında ne kadar bilinçli olduklarını ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma dijital dünyada ebeveynlerin ilkökul çocuklarının verileri ve çevrimiçi gizlilikleri mahremiyetlerini koruma yönündeki müdahale biçimlerine dair algılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Dijital ebeveynlik kavramının çocukların sosyal medya kullanımlarıyla ilişkili çevrimiçi gizlilik algılarının ortaya konulması sağlanarak, ebeveynlerin çocuklarının sosyal medya araçlarını kullanımlarında nelere dikkat ettiği, çevrimiçi gizliliklerini korumak için neler yaptığına yönelik oluşturduğu algıyı ortaya çıkarılmıştır. Literatür incelendiğinde çevrimiçi gizlilik ve ebeveyn algıları alanında bu amaçla yapılan çalışmaların az olduğu görülmüştür. Bu konuda, ebeveynlerin ilkökul çocuklarının dijital dünyadaki çevrimiçi gizliliklerini koruma yönündeki müdahale biçimlerine dair algıları cinsiyet, yaş sosyal medya paylaşımları (hesabı ziyaret etme sıklığı, hesaba sahip olma süresi ve genel paylaşım sıklığı) göre incelenmiştir.

Ebeveynlerin dijital medya ve çevrimiçi gizliliklerini koruma yönündeki algılarını tespit etmek için görüşme veri toplama aracı kullanılmıştır, yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. İlk olarak, birinci alt amaç katılımcı gözlemleri sayesinde, ilkökul çocukların cinsiyetine göre dijital dünyada çevrimiçi gizliliklerini koruma yönünde medya cihazlarını nasıl ve nerede kullandıklarını öğrenebilmektir; açık ve örtülü aile (eş, kardeş, ebeveyn-çocuk) etkileşimlerini gözlemlemek; ebeveynlerin ve çocukların medya hakkında veya medya aracılığıyla birbirleriyle nasıl iletişim kurdukları çocukların cinsiyetine göre farklılık olup olmadığını görüşmelerden elde edilen verilere göre ortaya çıkarmaktır.

İkinci alt amaç, katılımcıların algılarının ilkökul çocuklarının yaşlarına göre dijital dünyadaki mahremiyetlerini koruma yönündeki müdahale biçimlerine nasıl olduğunu bulgusu cevaplamaktır. İlkokul döneminde farklı yaş gruplarında çocukların mahremiyetlerini koruma yönünde müdahale biçimleri hakkında ebeveynlerin algılarını ortaya çıkarmaktır. Bu bağlamda hangi yaşta algının farklılaştığını detaylı olarak ortaya çıkarılması hedeflenmiştir.

Son olarak, üçüncü alt amaç ise ilkökul çocuklarının sosyal medyada paylaşımlar yapılmasına göre mahremiyetlerini koruma yönündeki müdahale biçimlerine dair ebeveynlerin algıları nasıl olduğunu ortaya çıkarmaktır. Sosyal medyada çocuklarıyla ilgili çevrimiçi etkinliklerini ve deneyimlerini önem taşımaktadır. Örneğin, Çocuğunuzun sosyal medya kullanımı çocuğunuzun mahremiyet algısını nasıl etkilemektedir? Örnek vererek açıklayabilir misiniz? Gibi sosyal medya paylaşımlarına ve mahremiyet koruma yönündeki algısını ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırma dijital ebeveynliğin çocuklarının sosyal medya kullanımlarıyla ilişkili çevrimiçi gizlilik algısını incelemeye yönelik durum çalışması modelinde

tasarlanmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden biri durum çalışması tek bir vakayı inceleyerek iç görünüş veya toplumsal parçayı derinlemesine keşfetmeyi ve analiz etmeyi amaçlayan araştırma yöntemidir (Merriam, 1998). Durumu etkileyen tüm faktörler (fiziksel ortam, bireyler, olaylar ve devam eden süreçler gibi) kapsamlı bir şekilde incelenir ve bu faktörlerin durum üzerindeki karşılıklı etkileşimi ve durumdan nasıl etkilendikleri analiz edilir (Yıldırım & Şimşek, 2008). Bu çalışmada, çocukları ilkokula giden ebeveynlerin “çocukların verileri ve çevrimiçi gizliliğe dair algı” durumu incelenmeye çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Çalışma grubunu çocukları ilkokula giden ebeveynler oluşturmaktadır. Tesadüfü olmayan örnekleme tekniği, kolay ulaşılabilir veya elverişli örnekleme tamamen mevcut olan, hızlı ulaşılabilen ve kolay olan ögelere dayanır (Kılıç 2013). Kolay ulaşılabilir örnekleme tekniği kullanılarak İstanbul ilindeki devlet okullarında öğrenime devam etmekte olan öğrencilerin velilerine ulaşılmıştır. Toplamda 28 veliyle görüşme yapılmış, 1. Sınıftan 7 veli, 2. Sınıf 6 veli, 3. Sınıf 7 veli ve 4. Sınıftan 8 veliye ulaşılmıştır. Katılımcılara ait bazı demografik özellikler Tablo 1.'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların bazı demografik özelliklerine göre dağılımları

Demografik Özellikler	Frekans	%	
Öğrencinin Cinsiyeti	Kız	13	%46.43
	Erkek	15	%53.57
Öğrencinin Sınıfı	1.Sınıf	7	%25.00
	2.Sınıf	6	%21.43
	3.Sınıf	7	%25.00
	4.Sınıf	8	%28.57
Velinin Kullandığı Sosyal Medya Aracı	Youtube	24	%85.71
	Instagram	23	%82.14
	Facebook	13	%46.43
	Whatsapp	28	%100
	Tiktok	5	%17.86
	Snapchat	2	%7.14
	Twitter	3	%10.71

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak 9 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu geliştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin araştırmacıya sağladığı en önemli olanak, görüşme öncesinden hazırlanmış görüşme protokolüne bağlı olarak devam etmesi nedeniyle daha sistemli ve karşılaştırılabilir bilgiyi ortaya koymasındır (Yıldırım & Şimşek, 2005). İlkokul öğrenci velileriyle yüz yüze ve zoom üzerinde görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler ses kaydına ve bilgisayar üzerinden dijital kayıtlara alınmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formun geliştirilmesi için öncelikle madde havuzu oluşturulmuştur. Sonrasında alan uzmanların görüşlerine göre maddeler düzenlenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu için geliştirilmiş açık uçlu sorular üç farklı rehberlik ve psikolojik danışmanlık yapan uzman tarafından değerlendirilmiş ve bir ölçme ve değerlendirme uzmanı tarafından değerlendirilmiştir. Alan uzmanların görüşlerine göre maddelerde gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Daha sonra geliştirilmiş görüşme soruları üzerinden pilot çalışma yapılmıştır. Pilot çalışmadan elde edilen veriler analiz edilmiştir ve pilot çalışma verilerine göre görüşme soruları yenilenmiştir. Yeni eklenmesi ve çıkarılması gereken bir madde olmadığına karar verilip ve gerekli görüşme sorularını içeren form geliştirilmiş olup, nihai yarı yapılandırılmış görüşme formu soruları ortaya çıkmıştır. Görüşme sorularından birkaçı aşağıda yer almaktadır.

1. Dijital dünyadaki (Bilgisayar oyunları, Chat uygulamaları, Instagram, Whatsapp vb.) çocukların verileri, bilgileri ve bunların korunması hakkında sizin dikkat ettiğiniz unsurlar nelerdir?
2. Bu durum (dikkat ettiğiniz unsurlar) çocuğunuzun cinsiyetine ve yaşına göre nasıl değişmektedir?
3. Bu durum (dikkat ettiğiniz unsurlar) kullandığınız dijital araca göre nasıl değişmektedir?

Verilerin Analizi

Araştırmanın hedefleri doğrultusunda yarı yapılandırılmış görüşme formundan toplanan veriler ile içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizi, metinden çıkarılan makul açıklamaların bir dizi işlem neticesinde çıkarıldığı bir araştırma tekniğidir. Bu açıklamalar, mesajın kendisi, mesajın göndereni ve mesajın alıcısı ile ilgilidir (Weber, 1989).

Görüşme soruları bağlamında kod, kategori ve temalar oluşturulmuştur. Araştırmadaki her katılımcının 9 soruya verdiği cevapların dökümü yapılmıştır. Sorulara verilen cevaplardan yola çıkılarak benzer olan cevaplara aynı kodlar verilmiştir. Birbirleriyle ilişkili olan kodlarla kategoriler oluşturulmuştur. Araştırmanın alt amaçlarından yola çıkılarak oluşturulan kategoriler temalar altında toplanmıştır.

BULGULAR

Bu araştırma dijital dünyada ebeveynlerin ilkökul çocuklarının verileri ve çevrimiçi gizlilikleri mahremiyetlerini koruma yönündeki müdahale biçimlerine dair algılarının incelenmesi amaçlanmaktadır.

Bu amaç kapsamında araştırmada üç farklı tema ortaya çıkmıştır. Bu temalar çevrimiçi gizliliğe ilişkin farkındalık, yaşa göre sınırlılıklar, yeni teknolojiler ve sosyal medya araçları kullanımı üzerine geliştirilmiştir. Araştırmada ortaya çıkan temalar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Tema, Kategori ve Kod Sıklık Tablosu

Tema	Kategori	Kod
1. Çevrimiçi gizliliğe ilişkin farkındalık	3	29
2. Yaşa göre sınırlılıklar	1	13
3. Yeni teknolojiler ve sosyal medya araçları kullanımı	3	20

Tablo 2' de araştırma temalarının kategori ve kod sıklığına yer verilmiştir. Toplamda 7 kategori ve 62 kod ortaya çıkmıştır.

1. TEMA: Çevrimiçi Gizliliğe İlişkin Farkındalık

Bu araştırmada çevrimiçi gizliliğe ilişkin farkındalık teması 3 kategori ve 29 koddan oluşmuştur. Bu kategoriler ebeveyn paylaşımları, cinsiyet ve çocuk olarak belirlenmiştir. En sık tekrarlanan kod ise bilgisi ve farkındalığı var olarak gözlenmiştir. Katılımcılardan çocuğun bilgisi ve farkındalığının olduğunu koduna ilişkin elde edilen verilerden örnekler aşağıda sunulmuştur.

"Farkındalığı var. Okulda da bu konuda seminerler verildi. İzlemek istediğini izlemesini ama gelen mesajlara cevap vermemesi gerektiğini söylüyorum." K4

"Kendi gizliliğini koruması konusunda farkındalığı var. Kimseyle paylaşmaz." K8

"Aileden eğitimi aldığı için farkındalığı da oluyor." K11

Katılımcılar çoğunlukla çevrimiçi gizlilik hakkında çocuklarının bilgisinin ve farkındalığının olduğunu vurgulamıştır. Katılımcılar son zamanlarda, dijital dünyanın gelişmesiyle çevrimiçi gizlilik konusunda farkındalık yaratmak için çeşitli çalışmalar yürütüldüğünü ve bu çalışmalar kapsamında, okullarda, toplumda ailelere çevrimiçi gizlilik konusunda eğitimler ve seminerler düzenlenerek farkındalık kazandıklarını belirtmişlerdir. Çocuklarının dijital dünyaya dair olan bilgileri sayesinde doğru yanlış ayırt edebildiklerini ve aileden aldıkları mahremiyet eğitimi ile kendi gizliliğini koruyabildiklerini açıklamışlardır.

Farkındalığının ve bilgisinin olmadığını ifade edenlerin sayısı daha azdır. Bilgisi ve farkındalığının olmadığını ifade eden katılımcıların vurguladıkları ifadeler şunlardır.

"Çocukları kötü yöne doğru çekiyorlar bu uygulamaları kullanmakta alışkanlık haline getiriyorlar." K18

"Bence belli bir yaşa kadar çocuk bunun ne kastettiğini bilmez." K13

“Kızımın bir bilgisi yok bu konu hakkında ancak ben o anlattığım zaman bir şeyler anlıyor.” K17

Yukarıdaki katılımcılara göre çocukların bilgisinin ve farkındalıklarının zayıf ya da olmadığını vurguladıklarını ilişkin örnek ifadeler yer almaktadır. Katılımcılar çocuklarına anlattıkları kadar bilgisi olduğunu ve daha fazlasını bilmediklerini, yaşlarına göre daha çok erken olduğunu bu sebeple bilgisi ve farkındalıklarının zayıf olduğunu belirtmişlerdir. Çevrimiçi gizliliğe ilişkin farkındalık hakkında ebeveyn tutumlarına göre farklı görüşler olduğu gözlenmiştir. Katılımcıların çoğunluğun çevrimiçi gizliliğe ilişkin farkındalığın yüksek olması, durumun günlük hayatta sık karşılaşılan bir durum olması ve dikkat edilmesi gereken bir husus olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca dijital dünyada paylaşımlar ve çevrimiçi gizlilikte katılımcılar tarafından sık vurgulanan görüşlerden birde yaşa göre sınırlılıkların olmasının önem taşımasıdır.

2. TEMA: Yaşa Göre Sınırlılıklar

Bu araştırmadaki ikinci tema ise yaşa göre sınırlılık olarak belirlenmiştir. Bu temanın belirlenmesinde en sık tekrarlanan kod ise yaşla doğru orantılı farkındalık olarak belirlenmiştir. Katılımcılarından elde edilen görüşlere ilişkin örnek ifadeler aşağıda bulunmaktadır.

“Yaşına göre değişir çocuk belli bir yaşa geldiğinde yani büyüdüğünde farkındalığı oluşur” K13

“Yaş ilerledikçe daha oturacağını düşünüyorum daha farkında olurlar.” K14

“Yaşa göre değişir tabii bundan önceki senelerde söylediğimizde anlamıyordu ama zaman geçtikçe karşısına bir şey çıkınca örneğin geçen oynadığı oyunda Biri ona yanlış bir şey söylemiş ve gelip bana anlattı. Yani görüp öğrendikçe daha iyi anlıyor.” K23

“Yaşa göre değişir, belli bir yaşa geldiğinde yapacağı şeyleri bilir. Okulunda da mahremiyetini korumaya yönelik eğitimler veriliyor.” K28

Yukarıdaki katılımcılara göre çocukların farkındalıklarının yaşla doğru orantılı olduğunun, yaşları büyüdükçe ve deneyim kazandıkça çocukların daha fazla farkındalık sahibi olduklarına ilişkin örnek ifadeler yer almaktadır. Bu durumdan çıkarılan dijital dünyaya sık maruz kalınması nedeniyle yaşa göre farkındalığın kazanması zorunlu hale gelmiştir. Yaşla doğru orantılı olarak çevrimiçi gizliliğe ilişkin farkındalığın oluştuğu vurgulanmıştır.

Bu temada, yaşa göre eşit müdahale kodu da yine sık tekrarlan kodlardan birisi olarak gözlenmiştir. Katılımcılarından elde edilen görüşlere ilişkin örnek ifadeler aşağıda bulunmaktadır.

“İnternette gördüklerinden ve onları uygulayıp kendilerini bir benlik yaratmaya çalışıyorlar mesela Blackpink bütün çocuklarımız özendiği gruplardan biri. ... Ben yaşına göre aynı tutumda olurum ne kadar etkili olur onu bilemem.” K14

“Nasil alıştıırırsan öyle gider diye düşünüyorum. Her yaşında aynı şekilde dikkat ederim.” K26

“Cinsiyete ve yaşa göre değişmez ben her çocuğuma aynı şekilde dikkat ederim.” K19

Katılımcıların yaşa göre eşit müdahale koduna ilişkin görüşme deşifrelerinde örnek veriler yukarıdadır. Dijital dünyada farkındalıkların artması müdahalenin de kontrollü hale gelmesini sağlamıştır. Buna göre yaşa göre eşit müdahale yapılmasında yaşa göre sınırlılıkların belirlenmesi ve gözlenmesi daha çok vurgulanmıştır. Katılımcılar her yaş grubu için eşit müdahalede bulunmaya çalıştıklarını belirtmişleridir. Dijital dünya günlük yaşamın içinde önemli bir yeri olduğu için zararlı etkilerinde korumak ve farklı yönlerinden yararlanabilmek için hayatın içinde olması geren önemli unsurdur. Dijital dünyada çevrimiçi gizlilik, yaş, yeni teknolojiler ve sosyal medya araçları öne çıkmaktadır.

3. TEMA: Yeni Teknolojiler ve Sosyal Medya Araçları Kullanımı

Araştırmanın üçüncü teması olarak dijital dünyada yeni teknolojiler ve sosyal medya araçları olarak ifade edilmiştir. Dijital araçlar ve sosyal medya araçları olarak iki farklı kategori belirlenmiştir. Bu temada yer alan kodlar dijital araç çeşitliliği, yetersiz dijital dünya, Instagram, YouTube, oyun kontrolü kullanım gibi farklı kodlar ortaya çıkmıştır. Katılımcıların en sık tekrarlanan kod ise kontrollü kullanım olduğu ortaya çıkmıştır.

“Çocuklarım için sosyal medyada genel olarak dijital alanda güvenliğine çok dikkat etmeye çalışıyorum. Bu konuda da çocuklara açtığım gmail hesapları var. Bu hesaplarda hem bireysel hem de çocuklar için kısım var ve kontrol edip kısıtlayabiliyorsun. Paylaşımın kontrol ediyorum.” K27

“Telefonları izin alarak kullanıyor, indirdiği oyunlara dikkat ediyorum ve izin isteyerek indiriyor, ayırt ediyorum.” K1

“Çocuklarım Tiktok izlemiyor, YouTube da yaşına içerikler izlemesine dikkat ediyorum, Minecraft sadece oynamasına izin veriyorum, tanımadığı kişilerle hiçbir şekilde etkileşim kurmasına izin vermiyorum.” K6

Yukarıdaki katılımcıların ifadelerine göre yeni teknolojik ve sosyal medya araçlarını engellemek değil ancak kontrollü kullanımı önemi vurgulanmıştır. Kontrollü kullanım kapsamında dijital dünyanın denetlemesi kolay olabilecek özelliklere sahip yeni teknolojileri tercih ederek kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu sayede dijital ebeveyn rolüne uygun davranışlar sergilemektedirler. Ebeveynler çocukların gelişimi ve ilerlemesini destekleyen teknolojik araçlar ve sosyal medya araçlarını desteklediği ortaya çıkmıştır. Teknolojik araçlarda öne çıkan telefon ve televizyon olmaktadır. Sosyal medya ve uygulama kontrolünde öne çıkan YouTube ve oyun kontrolü olduğu ortaya çıkmıştır. Katılımcılardan elde edilen verilere ilişkin örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur.

“... Oynadığı oyunlarda hoşuma gitmeyen şeyler olursa engelliyorum siliyorum. Sadece oyunlarda okul arkadaşlarıyla birlikte oynarlarsa konuşuyorlar.” K21

“Bazı oyunları yaşı gereği kullanmasına izin vermiyorum örneğin arkadaşları pubg oynuyor diye oynamak istiyor ama ben izin vermiyorum. Kafasına takılan bir şeyi ilk bana soruyor benim onayım olmadan hiçbir şey yapmıyo.” K23

“İzlediği youtube videolarında tiktok videoları çıkıyor ve ister istemez görüyor ve bende gördükçe geçiyorum.” K1

Yukarıdaki katılımcıların ifadelerine göre çocukların sosyal medya araçlarından tamamen uzak tutulmadığı ancak kullanımın kontrollü olduğu ifade edilmiştir. Katılımcılardan alınan verilere göre çocukların en çok kullandığı sosyal medya platformu Youtube olarak belirlenmiştir. Çocukların çok sık kullandığı Youtube’ da katılımcıların en çok vurguladığı risk faktörü bu uygulamada uygunsuz ve Tiktok içeriklerinin çıkması olmuştur. Bu içeriklere böylece kolay erişilebilir olması ebeveynleri oldukça rahatsız etmektedir. Kontrollü kullanım önemi vurgulanmış ve bu konuda alına önemler açıklanmıştır. Günlük hayatta önemli bir yeri olması nedeniyle çocuklarında bu sosyal medya araçları tanınması ama kontrollü kullanılması gerektiği vurgulanmıştır.

Özetle, bu araştırmada ebeveynlerin bakış açısından, ilkokul çocukların cinsiyete göre dijital dünyadaki mahremiyetlerini korumaya yönelik sınırlar üzerine ailenin bilgisi ve farkındalığının olması gerektiği ortaya çıkmıştır. Ebeveynlerin ilkokul çocuklarının yaşlarına göre dijital dünyadaki mahremiyetlerini koruma yönündeki müdahale biçimlerine dair algıları ise yaşla doğru orantılı farkındalık ve yaşa göre eşit müdahale olduğu belirlenmiştir. Ebeveynler, ilkokul çocukların yeni teknolojiler ve sosyal medya araçlarının kullanımında mahremiyetlerini koruma yönündeki müdahale yöntemine ilişkin ise kontrollü kullanım olarak vurgulanmıştır.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Hayatımızın dijitalleşmesi ile çağ atlarken bu durum peşinde pek çok sorunu ve zorluğu beraberinde getirmektedir. Bu sorunlarla en çok maruz kalanlar ise çocukları dijital çağda büyüyen ebeveynler olmuştur. Hızla ilerleyen teknoloji içerisinde yer alan dijital yerli olarak adlandırdığımız; çok küçük yaştan itibaren teknoloji ile tanışan çocuklarının dijital ortamlarda bulunmasından kaynaklı ebeveynler pek çok yönden çocuklarını olası olumsuz durumlardan korumaya çalışmaktadırlar. Bu konuda en çok bahsettikleri durum ise çocuklarının karşılaşmasını istemedikleri kişilere ve içeriklere ulaşmanın kolaylığıdır.

Bu çalışma sonucunda elde edilen bulgulara bakıldığında günlük yaşantımızda teknolojinin yerini kabul eden ebeveynler buna karşın çocuklarını dijital dünyanın zararlarından korumak için dikkatli ve önleyici olmaları gerektiği görüşündedirler. Gündelik hayatta dijital araçların hayatımızın her alanına girdiği bir gerçektir. Bu nedenle, ebeveynler ve çocuklar için dijital araçlardan tamamen kaçınmak mümkün değildir (Yiğitbaşı & Çelik, 2023). Aynı zamanda bazı ebeveynler çocuklarının kendi gizliliklerine dair bilgi ve farkındalıklarının zayıf veya olmayacağı düşüncesinde olsalar da çoğunluk çocuklarının dijital dünyanın kendi gizliliklerine karşı olası risklerin farkında olduklarını savunmuşlardır. Çocukların, ebeveynlerinden farklı bilgi kaynaklarına erişimi ve bunları kullanma becerileri daha fazla olduğundan ebeveynlerin çocuklarına dijital dünyanın riskleri hakkında bilgi vermesi ve onları koruması önemlidir (Çalapkulu & Alp, 2020). Çocuklar her ne kadar bu risklerin farkında olsalar da ailelerin tutumları ve davranışları da bu konuda önem teşkil etmektedir. Ebeveynlerin çevrimiçi gizliliğe ve verilere karşı olan algısı çocuğun dijital dünyadaki yerini ve güvenliğini belirlemektedir. Olgudeniz ve Aydoğan'ın (2023) çalışmasında da benzer bir şekilde ebeveynlerin dijital okuryazarlık konusunda bilinçli ve farkında olmalarının önemli olduğunu tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin çoğunluğu çocuklarının yaşı büyüdükçe gizliliklerine dair daha fazla farkındalık sahibi olduklarını söyleseler de yaşı fark etmeksizin hepsine karşı eşit müdahalede bulduklarını belirtmişlerdir. Çocukların henüz yeterince olgunlaşmamış zihinleri, sosyal medyanın olumsuz etkilerine karşı savunmasızdır. Bu durum, onları istismarcıların hedefi haline getirmektedir (Bostancı, 2019). Çocukların yaşından bağımsız hepsine karşı eşit müdahalede bulunan ebeveynler dijitalleşmenin yaşamın bir parçası olarak görürken kontrolü kullanımın gerekliliğini de çoğu kez vurgulamışlardır. Yiğitbaşı ve Çelik' in (2023) çalışmasında da anne ve babanın esas olarak verecekleri dijital mahremiyet eğitimin önemini belirtmişlerdir.

Dijital dünyanın her geçen gün büyümesi ve gelişmesiyle birlikte başta insanın iletişim ihtiyacı karşılanmak üzere pek çok yeni teknolojiler ve araçlar çıkmaktadır. Bahtin'in karnaval ortamı incelemeleri, tarihsel ve zamansal bağlam göz önüne alındığında, değişime uğrayan tek unsurun araç olduğu görülebilir (Uygun & Akbulut, 2018). Yeni medya, bireylerin mahremiyet anlayışlarını ve sınırlarını değiştirmiştir (Çalapkulu & Alp, 2020). Ebeveynler kontrollü kullanım kapsamında çocuklarının yeni teknolojilere ve araçlara karşı merakını karşılayabilmek için çocuklarına gerekli müdahalelerde bulunmaktadır.

Sonuç olarak günden güne dijital dünya hayatımızın her alanında yer edinmektedir. Bu durumun olumlu yönlerinden yararlanırken risklerinden de korunmak için önce kendi mahremiyet alanı sonra ailenin alanı tanınıp korumalı, dijital dünyayı ne yok saymalı ne de tamamen hayatımızın merkezine koyulmalıdır. Çocukların yaşantılarında sık sık karşılaştıkları olan bu dünyayı öncelikle iyi tanımalı ve olası riskler karşısında ebeveynler çocuklarını kontrollü bir şekilde korumaları gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu konu kapsamında dijital dünyayı tanıma ve olası risklerinin farkında olma, bu risk durumların öncesinde ve sonrasında yapılması gerekenleri öğrenme konusunda ebeveynlere farkındalık oluşturulmalıdır. Verilecek çeşitli konferanslar, veli

akademileri, toplantılar kapsamında dijital ebeveynlik kavramı kazandırılmalıdır. Bu kavram dâhilinde ebeveynler tarafından alınabilecek bazı önlemler ve kontroller öğretilmelidir. Örneğin ebeveyn kontrollü uygulamalar kullanmak, çocuklara özel platformları tercih etmek, yüklenen uygulamaların silinmesi dahilinde verilerinin silinmesini uygulama yöneticilerinden talep etmek gibi pek çok çeşitli önlemler alınabilmektedir. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda farklı eğitim düzeyinde olan çocukların ebeveynleri ile çalışılabilir. Dijital çağın getirdiği değişimler, ebeveynlik rollerinide yeniden oluşturmaktadır. Bu üzerine, dijital okuryazarlık/okuryazarlık kavramı, dijital ebeveynlik rollerinde önemi incelenbilir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Her bir araştırmacının çalışmaya olan katkı oranı eşittir.

KAYNAKÇA

- Arslan, S., Savaşer, S., Hallett, V. & Balcı, S. (2012). *Cyberbullying among primary school students in Turkey: Self-reported prevalence and associations with home and school life*. *Cyberpsychol Behav Soc Netw*, 15(10), 527-533.
- Bakhtin, M. (2005). *Rebelias ve dünyası*, (Çev: Ç. Öztekin). Ayrıntı Yayınları.
- Balleys, C., & Coll, S. (2017). Being publicly intimate: Teenagers managing online privacy. *Media, Culture & Society*, 39(6), 885–901.
- Bostancı, M. (2019). Dijital ebeveynlerin sosyal medyada mahremiyet algısı. *AJIT-e: Academic Journal of Information Technology*, 10(38), 115-128.
- Çalapkulu, Ç., & Fatma, A. L. P. (2020). Dijital ebeveynler ile çocukların sosyal medya kullanımı üzerindeki mahremiyet ilişkisi, *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 132-144.
- Duygulu, S. (2019). Sosyal medyada çocuk fotoğrafları paylaşmanın mahremiyet ihlali ve çocuk istismarı açısından değerlendirilmesi. *TRT Akademi*, 4(8), 428-487.
- Eroğlu, Y., Aktepe, E., Akbaba, S., Işık, A., & Özkorumak, E. (2015). Siber zorbalık ve mağduriyetin yaygınlığının ve risk faktörlerinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 40(177), 93-107.
- Girsh, Y. (2014). The (late?) modern family: The family's significance for adolescents in Germany and Israel. *Journal of Adolescence*, 37, 863–870.
- Hamer, M., Stamatakis, E., & Mistras, G. (2009). Psychological distress, television viewing and physical activity in children aged 4 to 12 years. *Pediatrics*, 123 (5), 1263-1268.
- Huang, G., Li, X., Chen, W., & Straubhaar, J. D. (2018). Fall-behind parents? The influential factors on digital parenting self-efficacy in disadvantaged communities. *American Behavioral Scientist*, 62(9), 1186- 1206.
- Jorge, A., & Farrugia, L. (2017). Are victims to blame? Youth, gender and moral discourse on online risk. *Catalan Journal of Communication & Cultural Studies*, 9(2), 285–301.
- Kaare, B. H., Brandtzaeg, P. B., Heim, J., & Endestad, T. (2007). In the borderland between family orientation and peer culture: The use of communication technologies among Norwegian tweens. *New Media & Society*, 9(4), 603–624.
- Karataş, E. O. (2022). Çocuk odaklı haberlerin ana akım ve alternatif medyada sunumu: İzmir depremi örneği. *Uluslararası Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli Dergisi*, 5(2), 302-326.

- Kılıç, S. (2013). Örnekleme yöntemleri. *Journal of Mood Disorders*, 3(1), 44-6.
- Liu, J., & Lu, Y. (2020). Social media and college students: An analysis of the causes of social media addiction and its impact on academic performance. *Journal of Educational Computing Research*, 58(3), 512-529.
- Livingstone, S., & Haddon, L. (2009). EU kids online: Final report. The London School of Economics and Political Science. <http://eprints.lse.ac.uk/24372/>
- Lupton, D., & Williamson, B. (2017). The datafied child: The dataveillance of children and implications for their rights. *New Media & Society*, 19(5), 780-794.
- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative research and case study applications in education*. Jossey-Bass Publishers.
- Okumuş, V. (2018). *Çocukların Sosyal Medya Kullanımları ile Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. [Yüksek lisans tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi]. <https://platform.almanhal.com/Details/Thesis/2000002506>
- Olgundeniz, S. S., & AYDOĞAN, Ü. Dijital yayın platformlarında ebeveyn denetimi ve çocuk erişimine yönelik bir araştırma: Netflix, Amazon prime video ve Disney+ örnekleri. *TRT Akademi*, 8(19), 786-813.
- Özdemir, H. (2020). *Dijital Mahremiyet*. İnsan ve Hayat Kitaplığı.
- Söğütöller, T., & Başer, E. (2023). Dijital çağda ebeveyn olmak: Çocuk İzleyiciler ve ekrandaki şiddet üzerine bir araştırma. *TRT Akademi*, 8(19), 814-845.
- Uygun, E., & Akbulut, D. (2018). Karnavalesk kuramı ve instagram ortamına yansımaları. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 2(2), 73-89.
- Weber, R. P., (1989). *Basic Content Analysis*. Sage.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yiğitbaşı, K. G., & Çelik, S. (2023). Dijital dünyada mahremiyet, ebeveynlik ve çocuklar: Afyonkarahisar örneği. *TRT Akademi*, 8(19), 846-875.
- Yüksel, M. (2003). Mahremiyet hakkı ve sosyo-tarihsel gelişimi. *A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 58(1), 181-213.